

Jan Rampich

RODINNÝ DŮM ZE VŠECH STRAN

*Na co jste se báli zeptat
svého architekta*

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Aleně, Olze, Evě – s díky.

Jan Rampich

RODINNÝ DŮM ZE VŠECH STRAN

Na co jste se báli zeptat svého architekta

Grada Publishing

Ing. arch. Jan Rampich

RODINNÝ DŮM ZE VŠECH STRAN

Na co jste se báli zeptat svého architekta

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7

obchod@grada.cz, www.grada.cz

tel.: + 420 234 264 401, fax: + 420 234 264 400

jako svou 4301. publikaci

Odpovědná redaktorka Daniela Karlovcová

Grafická úprava a sazba Eva Hradiláková

Fotografie na obálce z archivu autora

Počet stran 224

První vydání, Praha 2011

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2011

Cover Design © Eva Hradiláková 2011

*Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami
nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.*

ISBN 978-80-247-3607-5 (tištěná verze)

ISBN 978-80-247-7403-9 (elektronická verze ve formátu PDF)

© Grada Publishing, a.s. 2012

OBSAH

Úvod (jestli ho tedy chcete číst) aneb o čem že to je a proč	7
Dům a domov	9
Dívat se architektovy očima	17
Jak se navrhuje dům – nahlédnutí do kuchařky českého architekta	24
Některé pověry a mýty kolem bydlení v rodinném domě	29
Jiné pověry a mýty kolem bydlení v rodinném domě	36
Jak poznat dobrého architekta?	44
Škoda zbourat, jenže... ..	49
Malá typologie klientů architektonických kanceláří	56
Zlaté české ručičky aneb staví se ještě svépomocí?	63
Satelity aneb kudy vede cesta ze tmy	70
Architektura je v detailu	78
Vícegenerační dům aneb ideální soužití mladých a seniorů	84
Rodinný dům nebo rodinný byt?	91
Účelnost je základ	97
Co si na dům rozhodně nedávejte	105
Bungalov nebo patrový?	115
Módní a moderní	121
Malá typologie sousedů	127
Vila aneb tichý půvab buržoazie	134
Genius loci, přítel spokojeného bydlení	141
Sousedovy hrušky	149
Poučení z krizového vývoje aneb venkovské inspirace	155
Promyšlená dispozice – hlava i pata každého dobrého domu	163
Opomíjené popelky	171
Z katalogu nebo na míru?	177
Paneláky naležato?	185
Udržitelný design a rodinný dům	192
O patině a stárnutí	199
Ideální místo k životu	205
Jednadvacet let svobody a rodinný dům	212

Ing. arch. Jan Soukup, Ing. arch. Petr Dlouhý, Letkov (foto: Jakub Egermaier)

ÚVOD

(JESTLI HO TEDY CHCETE ČÍST) ANEB

O ČEM ŽE TO JE A PROČ

Žijeme ve světě čísel a postmoderních beznadějí. Stále větší počet lidí rozumí jen svému oboru, či vlastně jen tak malinkému výseku svého oboru, že má problém vysvětlit ostatním, čím že se to vlastně živí. Během několika málo let se suma vědění lidstva zdvojnásobí, jen to fikne.

Proto se čím dál více musíme spoléhat na jiné. Možná bychom ještě leccos dokázali sami, třeba postavit dům. Zatoužíme se občas zúčastnit, nejen konzumovat prefabrikované obsahy. Jenže se bojíme.

Ke každému lidskému konání dnes totiž patří takový pytel zákonů, norem, vyhlášek a soudních nálezů, že si často ani odborník není úplně jistý. Naši slovutní, příslovečně pilní poslanci neustále chrlí zákony nové, vylepšené, jejich novelty a novelty jejich novel, přilepující chov včel k zákonu o vytěsňování ucpávek. A člověk aby se už bál i kozu podojit. Natož skládat cihlu k cihle.

V knize, kterou držíte v ruce, si od čísel a paragrafů odpočnete. Její snahou není z tebe, milý čtenáři, udělat projektanta, žádný strach. Koeficienty tepelného prostupu, hodnoty pevnosti ve stříhu nebo paragrafy o minimální výšce zábradlí na terase tady nehledej, nejsou tu, nebo se tu vyskytují stejně vzácně jako mihule potoční (*Lampetra planeri*) na Chomutovsku. Mým přáním je něco jiného. Chtěl bych, aby ses nás architektů přestal bát. Architekt není duch vznášející se nad vodami (ani nad čímkoli jiným), ale není to ani sprosté slovo. Jsme většinou docela snesitelní, rozšafní, kreativní a často i překvapivě levní. Shrnul jsem v této knize řadu otázek, které se mi v mé projekční praxi tak či onak vracívají. Přes veškerou snahu mívám někdy pocit, že jsme si s klientem některé věci nestačili vysvětlit jaksepatří. Jindy zas vidím na očích mladé paní, že se nezeptala, jak by chtěla a na co by chtěla. Jak potom má přesvědčivě bránit naši společnou práci, projekt jejich rodinného domu, před dodavatelem roztomiloučkých kytíčkových kachlíčků s egyptskými motivy a plastových dveří s obloučky, vševědoucí tchýní, referentem stavebního úřadu, soudružkou Směroplatnou od památkářů nebo zedníkem na stavbě, jehož první slova občas pořád ještě bývají: „*Kerej idiot vám to, panínko, namaloval?*“

Napsat knihu přemítání (říkat tomu eseje se neodvažuji, Šalda je Šalda) o tom, co byste měli zvážit, rozhodnete-li se stavět rodinný dům a neodhodlali jste se na to zeptat svého architekta (nebo jste žádného nenajali), proto dává dost dobrý smysl. Původně to kniha ale nebyla. Základem toho, co držíte v ruce, jsou texty z časopisu Dům a zahrada, jehož mám to potěšení být už více než deset let externím redaktorem. Udělá mi opravdovou radost, když si je přečtete a snad se u toho sem tam i pobavíte. A kdo ví – možná fakt, že jste tuhle knížku prolistovali, ovlivní jednou i podobu vašeho zajisté krásného, bohdá utěšeného a architektonicky přesvědčivého budoucího rodinného domu. K tomu nám dopomáhej Bůh a Le Corbusier.

Kromě ilustrací mé dcery knihu doplňují fotografie 25 rodinných domů, usedlostí, vhodných pro venkov, i městských vil a vilek. Jejich autory jsou většinou moji přátelé, architekti, jejichž práci respektuji a obdivuji. Ty domy spojuje jediné: architektonická kvalita a úcta k prostředí, ve kterém byly vztyčeny. Laskavý čtenář nechť je přijme jako doklad těch principů, které v knize popisuji.

Ing. arch. Jan Rampich

DŮM A DOMOV

... dům stál pět let... Byl postaven s nejlepším vkusem a chvályhodně prostou architekturou, zařízen nejlepšími cenově dostupnými koberci. V ložnici byly při podlaze tři zásuvky na lampičky, zakryté mosaznými víčky. V chodbě byla zásuvka na vysavač a v obývacím pokoji zásuvky na lampu k pianu a na elektrický ventilátor. V úhledné jídelně... byly zásuvky pro elektrický kávovar a elektrický opékač topinek... Domu chyběla vlastně jen jediná věc. Nebyl to domov.

Sinclair Lewis, Babbit, 1922

Wo ist mein Vaterland, wo ist mein Vaterland?

oficiální německá verze hymny ČSR za první republiky

Pojďme si povědět něco o onom efemérním „cosi“, co dělá z hromady cihel, haldy písku, trochy oken a všelijakých drátů, několika rour a pár pytlů cementu nejintimnější scénu našeho života, opravdový přístav v někdy pěkně rozfoukaném oceánu každodenních starostí, hnízdečko manželské a rodinné lásky, bezpečný azyl ve světě jinak krutém, bukolické tuskulum plné porozumění a ovšem také teplý a klidný útulek, hradbu proti vnějšímu rumrajchu, splendidní zátiší... Řadím tahle často banálně zneužívaná klišé schválně trochu provokativně za sebe, abych zvýraznil citovou hodnotu pojmu *domov*. Jen opravdu nemnoho dalších výrazů z našeho slovníku má stejný emoční náboj: snad ještě *Bůh, život, láska a vlast*... A – málem bych zapomněl – *smrt*. Nemít domov, být vyloučen z rodiny, z okruhu blízkých lidí a ovšem také z tepla jejich příbytku znamenalo být odsouzen k smrti. To platilo v pravěku, středověku a svým způsobem dodnes. Bezdomovectví je opravdu strašlivé předeklí.

Někdy se však stává, že sice vlastníme rodinný dům, bydlíme v něm, ale přesto míváme pocit, že to jaksí není opravdový domov (viz úvodní citát z Lewise). Zním člověka poměrně vysoce postaveného, primátora velkého města, který si nechal přestavět (a ovšem také přistavět!) svoji někdejší rodinnou vilku z 30. let. S jeho společenským postupem bylo přirozeně třeba přebudovat obyčejný dům na reprezentativnější sídlo, kam je možné bez rozpaků pozvat třeba

druhou vicemiss Vysočiny s přítelem, hokejovým bekem z KHL, pana krajského hejtmána s chotí a milenkou, či dokonce i pana Špačka. Jenže se stavebními úpravami se cosi ztratilo: přestal to být domov. Kamarád teď, jak jen může, prchá do lesů na chajdu po rodičích, kde se v teplákách oddává mariáši se sousedy, houbaření, opékání buřtů a vyrvávání písňě Rikatádo, šťastný jak vorvaň, co uvízl na mělčině a pár obětavců jej dovezlo zpět do moře. Říkám mu: nemáš dobrý dům, protože nejsi upřímný sám k sobě a necháváš se jím válcovat. Domov ti neudělá žádný architekt, jen ty sám a tvoje rodina.

Dobrý architekt vám jistě navrhne dům i jeho interiér tak, aby to odpovídalo obecným estetickým měřítkům doby. Je úspěšný, vsune-li vám do hlavy přesvědčení, že právě tohle je řešení pro vás ideální, že právě v takovém rámci se váš domácí život bude odvíjet jako jeden ples. A ovšem také, že všichni, kdo spatří dům zvenčí a zvláště zevnitř, ocení váš vkus a smysl pro krásu, který jsme projevíli už jen jeho volbou (toho architekta). To se podařit může, ale ovšem také nemusí. Sedíme pak třeba jednou v noci sami ve sterilní a provokativně čisté kuchyni, samý lesk, a padne na nás její zoufalá neútlunost jak filištínský chrám na Samsona. Proč tu vlastně visí ten nestydatě drahý obraz *Setkání tkání* od slavného malíře a golfového přeborníka, když nám tahle abstrakce ale vůbec nic neříká? Bože, a ta litá podlaha v obýváku, lesknoucí se jak pleška strejdy Lojzíka, to že jsem opravdu chtěl? Pak si otevřete bar a do noci se může zarýt i velmi silné zakvílení... „*I když na tom pokoji nebylo zajímavého nic, také tu nic neuráželo vkus. Byl stejně úhledný a nevlídný jako špalek umělého ledu. Ani krb neobměkčovalo chmýří sazí nebo očázené cihly. Mosazné náčiní se třpytilo neposkvrněným leskem. A ohromný kozlíkový rošt v krbu připomínal zboží vystavené v obchodě. Bezútešné, nepotřebné, mrtvé věci na prodej.*“ Lewis byl opravdu pronikavý pozorovatel. Kolik krbů končí takhle v našich domácnostech?

Velmi dobrý architekt ovšem postupuje jinak. Snaží se klienta především vyzpovídat, poznat co nejhluběji. A vše navrhne až tehdy, dojde-li k přesvědčení, že pán i paní domu opravdu chápou a ze srdce přijímají společně vytvořenou myšlenku. Myšlenku opravdu individuální, neboť co tristnějšího může být než typový domov? Snad typový život? Krásné fotky dětí či přístavních mol (ach, velmi, velmi sladké) natištěné v mnohatisíkových nákladech, hezky adjustované a bezchybně opatřené háčkem na zavěšení, klidně nechme ležet na regále v IKEA či jiných podobných prodejnách. Copak obrázky *našich* dětí či fotky z *naší*

Ing. arch. Stanislav Šrot, Strakonice (foto: Jakub Egermaier)

dovolené nám nejsou nekonečně milejšími? Co na tom, že jejich výtvarná kvalita asi nebude (nebo třeba i bude) stejná jako oněch „ikeáckých“? Vždyť je to naše dílo, naše emoce, náš domov. Nemám nic (naopak!) proti profesionální fotografii. Jen ji podle mého zabíjí ta sériovost bez konce, která z našeho bytu dělá tuctovou unimobuňku. Lewis: „*Devatenáct z dvaceti domů na Květnatých výšinách mělo buď lovecký výjev, reprodukci Madame Fait sa Toilette, barevnou fotografii novoanglického domu a fotografii Skalnatých hor, nebo všechny čtyři.*“ Kupme si tedy raději fotografii, která se nám líbí, přímo od autora nebo alespoň z autorských katalogů.

Koneckonců – a to je další nezpochybnitelný postřeh – domov nemá být nikdy úplně dodělán. Je-li beze změny delší čas, prozrazuje naši rezignaci. Už se okoukal a přestal nás zajímat. Fotografie, plakáty, grafika i obrazy tak představují ideální možnost obnovy a občerstvení: dají se snadno vyměnit. Třeba postavit na půdu a po nějaké době jejich čas přijde znovu. (Nechávat takového Velazqueze či Rittsteina na půdě příliš dlouho je přece škoda, že?) A změna je... však víte. Le Corbusier si prý měnil obrazy v pokoji každý den.

Protože nechci (a za výše uvedených okolností ani nemůžu) dávat tu nějaké konkrétní rady ohledně barev, koberců, nábytku, kachlíků atd., soustředím se spíše jen na některá obecná doporučení, provozní i výtvarná, kterými je dobré nechat se při plánování a budování svého domova vést. Formule jsou to prostinké, avšak jejich oslyšení vede pravidelně k dosti kormutlivým výsledkům.

Stavte si domy přiměřené velikosti. Dům, kde je většina místností prázdná, jak je rok dlouhý, je artefaktem spíše znepokojivým než útěšným, pokud si ovšem nejsme předem zcela jisti, že nezalidněné místnosti jsou pro naše ego tou správnou odpovědí na poměry tohoto světa – a s tímto názorem hodláme žít i umřít. Do velkého domu budete potřebovat uklízečku, majordoma, kuchařku, zahradníka atd. A pozor: chmurná korektnost nebo vyšší vzdělání komorníka už pocuchala nervy nejednomu parvenu. Cizí lidé v našem domově – to je zajisté třeba uvážít. Dům, kde je většina místností trvale přeplněná, však může být startovním mechanismem pěkné deprese rovněž. Pro někoho je domov místem naplněným štěbetáním dětí a kypící dobrou náladou, pro jiného je svatyní ticha a klidu. Tak se praví na přebalech většiny knih o bydlení.

Stavte si domy provozně bezkolizní. Člověk si zvykne na všechno, někdy dokonce tak, že mu i kriminál přijde jako prima místo k životu. My ostatní ale velmi zkoumejme, co si opravdu stavíme. Dům bez *zadního vstupu* je velmi nepraktický,

přesto však častý. Zadní vstup ovšem nemohou suplovat dveře z ložnice na terasu! Jídelní stůl v samostatné jídelně, oddělené od obývacího pokoje i kuchyně příčkou, pravidelně velmi záhy osíří. Běžné stolování se přesune do stísněných prostor kuchyně, neboť pro pohodové domácí posezení je pro mnoho lidí rozhodující vzdálenost od ledničky. A kdopak by pořád nosil všechny ty talíře s polévkou a pekáče s kachničkou do vedlejší místnosti, že?

Při plánování domu a jeho zařizování se dávejme věst hlavně účelem. Budujeme domov především pro sebe. Účel podnítí první povšechnou představu uspořádání domu a to, co se dále děje, je nepřetržitou konfrontací s tímto hlavním účelem. To mějme na paměti, i když se nám z čiré tvořivé rozkoše vkrádají postupně do hry čistě instinktivní prvky, nejprve snad rozhojňující hlavní koncept, později jej znejistují a nakonec zneviditelnují: zdobilo se, až se přezdobilo. Někteří lidé opravdu dokážou zanést svůj domov vážně neuvěřitelným množstvím různých artefaktů získaných v galerii, od babičky i na skládce.

Hledejme tvary a motivy bez vzájemných pohledových konfliktů, počítejme s účinky světla a barev. Věci, které se navzájem barevně či tvarově tzv. tloučou, vedle sebe nepatří. To zní velmi jednoduše, někdy to však dá hodně přemýšlení: vždyť právě na jisté překvapivosti souvislostí, dynamice, konfrontaci, ba diskrepanci lze založit i hlavní ideu domu. Dlouhodobě s tím ovšem dokáže žít snad jen opravdu kovaný industrialmetalista (který vydrží i neuvěřitelné klíny do hlavy, jsa vytrénován ze svých koncertních produkcí): kakofonie tvarů, barev a materiálů nás ostatní nejspíš časem zadusí jak svítíplyn, *co syč z trouby ven...*

Mějme na paměti, že dům „uvnitř“ je polem pro naši libovůli a kreativitu, zatímco „vně“ je do velké míry věcí veřejnou. To je přece jasné, že? Doma, uvnitř bytu či domu, se nemám stydět upravit si prostředí po svém: jsem-li nimrod (A kdo je víc?), rozvěsím si po stěnách své parohy. Jsem-li slávista (Víc už, jak všeobecně známo, je jenom Bůh!), rozvěsím si plakáty s fotbalisty (říkává se jim tak, že?). Jsem-li klausovec (Víc už není vůbec nikdo!), rozvěsím si po stěnách portréty Thatcherové, Medveděva a medvěda (ledního) na obrovské hoře (ledové). Proč ne? Naopak ale, to jak dům vypadá z vnějšku, čím obohacuje, či naopak neobohacuje ulici, to už není jen věc jeho stavebníků, vždyť to zcela zřetelně ovlivňuje i všechny sousedy, obyvatele ulice, v menší míře obyvatele obytného souboru atd.

Vnější podobou domu se dostáváme k širšímu rámci pojmu domov. A můžeme pokračovat: ulice, město, region, země... Všechny tyhle pojmy musí fungovat

v našich myslích v jistých harmonických souvztažnostech, máme-li se na konkrétním místě této modré planety cítit jistě, příjemně, ba pociťovat k němu zřetelnou citovou vazbu. To už se ale dostáváme na pole archetypálních představ, k pojmu *genia loci*, jak si o něm v této knize budeme ještě několikrát vyprávět. I tady dřímá nejedno emoční drama: však si zkuste *Kde domov můj?* zazpívat německy...

Architekt vám jen zařídí dům, domov si z něho tvoříte svépomocí. Aby se vám to podařilo, musí tu harmonizovat s celkovou realitou i vnější rámce vašeho bydlení, které často dokážete ovlivnit jen velmi zprostředkovaně nebo vůbec. Přeji vám přesto, aby se vám to povedlo.

tusculum – původně Tusculum, městečko jihovýchodně od Říma, které se pro své příjemné podnebí stalo sídlem velkého množství římských bohatců. Jedním z nich byl i Cicero (106–43 př. n. l.), který se sem uchýlil s úmyslem vzdálit se veřejného života v Římě. Od těch dob se stalo Tusculum symbolem odloučenosti a izolovanosti. Stejně jako Nové Veselí na Vysočině, kam se o více než 2 000 let později uchýlil jiný rétor, politik, básník a filosof, Miloš Zeman. Cicero se bohužel z Tuscula do politiky vrátil a byl zavražděn. Miloš Zeman se zatím do politiky nevrátil.

Rikatádo – zlidovělá trampská píseň Boba Hurikána, vlastním jménem Josefa Peterky (1907–1965)

padne... jak filištínský chrám na Samsona – Filištíni čili Pelištejci (odtud jméno pro dnešní Palestince) byli v biblických časech obyvateli Gazy a dalších měst, kam přišli pravděpodobně odněkud z Balkánu. Dobří válečníci, vyznavatelé kultu Dáгона a zapřísáhlí nepřátelé Židů, se kterými ale nakonec patrně úplně splynuli. Biblický rek Samson (Sd 13–16) byl jejich velkým bijcem, bohužel jej jeho manželka Dalila jednou v noci tajně nechala ostříhat, a protože všechna jeho síla sídlila ve vlasech, podlehl v boji, byl vržen do vězení a byly mu vyloupnuty obě oči. Jenže ve vězení mu postupem času vlasy zase dorostly. Když ho pak při Dágonově slavnosti filištínská knížata nechala přivést pro obveselení do chrámu, Samson, posílený svými novými vlasy a vírou v jediného Boha, roztrhl své řetězy a opřel se do chrámových sloupů. Chrám se zřítíl a pohřbil nejen jeho, ale i filištínská knížata a všechen lid kolem.

Madame Fait sa Toilette – dáma v lázni, častý námět malířství, zvláště ve druhé polovině 19. stol., pochopitelně s lehce pikantním až frivolním nádechem (např. Henri Gervex, Felix Vallotton atd.). Malíř Jacques Luis David dokonce v lázni namaloval i zavražděného Marata. O který obraz z uvedeného citátu Sinclaira Lewise vlastně jde, jsem ovšem nezjistil.

Velasquez Diego Rodríguez da Silva (1599–1650) – slavný a ceněný španělský malíř. Nejprve maloval žánrové motivy. V roce 1623 stal dvorním malířem Filipa IV., jemuž (a také ovšem jeho rozvětvené rodině) maloval portréty tak dobře, že si uchoval královskou přízeň až do smrti.

Rittstein Michael (1949) – znamenitý český malíř a ilustrátor, jehož tvorba se vyznačuje velmi expresivní barevností většinou figurálních motivů

Le Corbusier – (vlastním jménem Charles-Édouard Jeanneret, 1887–1965), patrně nejvýznamnější architekt 20. století, narozený v La Chaux-de-Fonds ve Švýcarsku. Přestože byl vlastně samouk, dokázal vytvořit takovou podobu architektury, kterou dnes označujeme výrazem moderní, mezinárodní styl či funkcionalismus. Každý student zná jeho pět tezí moderní architektury (skeletová konstrukce odpoutaná od fasády, střešní zahrady, volný půdorys, pásová okna a volné průčelí). A také zásadu, podle níž forma sleduje funkci, čili první je funkce a forma z ní teprve vychází. Tuto tezi ale poprvé nevyslovil Le Corbusier, nýbrž americký architekt L. H. Sullivan. Tím se oba naprosto liší od názorů architektů prakticky všech předcházejících epoch.

industrialmetalista – přívrženec jistého druhu metalové muziky, která se projevuje neuhlazeným zvukem kytar a bicích, což je však stejně zhusta jedno, protože jakýkoli zvuk zaniká v „průmyslovém“ hluku. Oblíbeným nástrojem tu je např. rozbrušovačka. Známými kapelami jsou např. německá Rammstein, finská Turmion Kättilöt či švédská Pain (tak trochu nomen omen).

DÍVAT SE ARCHITEKTOVÝMA OČIMA

Slepému jsem byl okem a kulhavému nohou...

Job 29,15

Jeden můj pražský kolega tvrdí, že o klienta, který si vybral svůj rodinný domek z nějakého katalogu, nemá architekt co stát, ani se jej pokoušet nějak ovlivňovat. Je to prý totéž, jako by autorizovaný dealer vozů Alfa Romeo chtěl konkurovat prodejci součástek z autovraků: evidentně jim oběma nejde o stejného zákazníka. Nebo je to totéž, jako kdyby čmelák stál o samičku jezevce: je to přece jiný živočišný druh. „*Orel much nelapá,*“ dodává kolega a jistě se přitom cítí být oním imponantním dravcem, který odnesl Gandalfa z věže Železného pasu v Tolkienově Pánu prstenů.

Jiný přítel, architekt z Lipníku nad Bečvou, prohlašuje opak. Klientům, hledajícím v katalogích úrovně často velmi pokleslé, jde prý především o peníze. Také oni by raději angažovali nějakého architekta, ale z úsporných důvodů mají za to, že jeho honorář jsou prostředky, které je rozumnější investovat třeba do pěkné plastové zimní zahrady, kterou v nabídce *Sweet Lovely Gardens* doporučuje sám Tofan Sagvi. Připomínají muže, který si pořídí vlasový holicí strojek a objíždí si s ním pravidelně hlavu před zrcadlem ve snaze ušetřit za holiče. Takovému